

Reintegrar la societat amb la política

En aquest article, en primer lloc, es descriuen els principals símptomes del fenomen conegut com a “crisi de la política” i se n'analitzen les seves causes fonamentals. S'argumenta que aquesta crisi té el seu origen en la pròpia concepció i fundació de l'estat “democràtic” representatiu i s'ha aguditzat en les últimes dècades degut al “consens neoliberal” que ha esdevingut hegemònic arreu del món i al fracàs paral·lel de la socialdemocràcia. En aquest context, es posa de manifest la necessitat de recuperar la política, recobrant el significat de la democràcia a través d'una nova concepció de la mateixa. Finalment, es formulen una sèrie de requeriments que hauria d'acomplir una estratègia per reintegrar la societat amb la política i es presenten breument les tàctiques que, a tal efecte, suggereix el projecte de la Democràcia Inclusiva.

Desafecció...a quina política?

La desafecció de la ciutadania envers les institucions polítiques dominants és avui un fenomen conegut arreu del món. Habitualment, entre el trenta i el seixanta per cent de les persones, en la majoria de països, no vota. L'abstenció electoral ha tendit a l'alça en les últimes dècades, assolint nombrosos rècords històrics, particularment a Europa i als Estats Units (1). També augmenten, per regla general, el vot en blanc i el vot nul (2), mentre que el percentatge de ciutadans afiliats a un partit polític disminueix considerablement (3). Catalunya no és una excepció en aquestes tendències: la insatisfacció amb la “política” se situava recentment al seu màxim històric (4) i a les darreres eleccions al Parlament el nombre de persones que ha optat per l'abstenció ha estat gairebé el doble del nombre de vots obtinguts pel partit preponderant (5). És clar que tots aquests símptomes caracteritzen una “crisi de la política” que posa de manifest que moltes persones percebem, en la majoria de casos intuïtivament, que la participació que ens ofereix el sistema polític actual és fútil en el millor dels casos i un engany en el pitjor. Aquesta és la raó per la qual o bé no anem a votar o bé acudim a les urnes amb ben poc convenciment i amb una gran dosis de desconfiança i escepticisme.

Tanmateix, aquesta desafecció envers el que es fa passar oficialment per “política” no s'ha d'entendre com una apatia política general. El descrèdit de les institucions polítiques dominants té el seu revers positiu en un clar augment de la participació política d'altre tipus. Bona mostra d'això n'és l'emergència de diversos moviments socials i la multiplicació de les incitatives i col·lectius de caire polític des de mitjans dels anys 90 (6). Així, és probable que la pregunta que llancen un grup d'activistes i escriptors barcelonins tingui una resposta afirmativa: “*Tanmateix, l'exclusivitat del sistema de partits, el bloqueig amb què aplaquen la vida pública, no haurà estat font renovada d'acció col·lectiva, de moviments socials amb una forta autonomia respecte –precisament- al sistema de representació?*” (7). En efecte, avui en dia, podem afirmar sense gaire risc d'equivocar-nos que existeix una reacció creixent en contra de la misèria del que es fa passar per “política” i en busca d'una participació política real. I no és estrany que sigui així, ja que, com veurem a continuació, la política, que en el seu significat original fa referència a la deliberació i la decisió de la ciutadania sobre els assumptes de l'esfera pública, es troba profundament adulterada i degradada sota els marcs de la “democràcia” representativa i l'economia de mercat capitalista.

La fundació de la “democràcia” representativa

Per comprendre les causes de la crisi del sistema polític actual pot resultar fructuós que fem una retrospectiva històrica, remuntant-nos a l'últim quart del segle XVIII, quan els “Pares Fundadors” de la constitució dels EUA, literalment van inventar el sistema polític dominant en l'actualitat: la “democràcia” representativa. Fins llavors, el terme democràcia tenia el significat clàssic de sobirania del poble, en el sentit de l'exercici directe del poder per part del *demos*, el conjunt de la ciutadania. Aquest significat, com és ben sabut, va néixer a l'antiga Grècia, quan es va desenvolupar un règim polític en què els ciutadans tenien igualtat de veu (*isegoria*) i igualtat de vot per decidir directament sobre els assumptes públics a través de la *ekklesia* (assemblea popular), parlant-ne prèviament en les reunions deliberatives que se succeïen constantment a l'*àgora* (plaça). La democràcia atenesa, tanmateix, no era cap panacea: en primer lloc, era parcial ja que només abastava l'àmbit polític i, en segon lloc, era exclusiva degut a la restrictiva definició de la

ciutadania adoptada aleshores, que exclouïa a immigrants, dones i esclaus (8). No obstant, entre aquelles persones que eren considerades ciutadanes, el sistema de l'antiga Grècia constituïa una autèntica democràcia en l'àmbit polític, en el sentit que totes les que gaudien de la condició de ciutadania podien participar igualitària i directament en la presa de decisions sobre l'esfera pública.

Vint-i-dos segles després de la fundació de la democràcia atenesa, quan el sistema d'economia de mercat capitalista s'estava establint als EUA, els Pares Fundadors de la constitució nord-americana van considerar completament inacceptable aquest exercici directe del poder que implicava la concepció clàssica de la democràcia, ostensiblement, perquè instituïa el poder de la "turba" i era "incompatible amb la seguretat personal i els drets de propietat" (J. Madison). Tanmateix, el veritable objectiu dels "Pares Fundadors" era dissenyar un sistema polític en el qual la ciutadania no pogués exercitar directament el poder polític a fi d'evitar el que això presumiblement comportaria: la presa de decisions polítiques diametralment oposades als interessos de les elits econòmiques que s'estaven formant; decisions com podien ser, per exemple, uns impostos fortament progressius, l'abolició dels deutes, la redistribució de la propietat o qualsevol altre projecte que, en les seves mateixes paraules, fos "absurd i pernicios". Dit d'altra manera, la institució de la "democràcia" representativa va ser concebuda com un complement funcional del sistema de l'economia de mercat capitalista que estava emergint: per mantenir els privilegis de l'oligarquia econòmica era necessària una forma d'oligarquia política, és a dir, un aparell polític centralitzat i separat de la ciutadania. No és estrany, així, que Adam Smith, com altres filòsofs liberals, s'esforcés en remarcar que la principal tasca del govern era la defensa de les persones riques enfront les pobres, això és, la perpetuació de la desigualtat que el sistema de l'economia de mercat capitalista tendeix a multiplicar.

D'aquesta manera va néixer, juntament amb l'economia de mercat capitalista, un nou sistema polític que emprava el terme "democràcia" capgirant-ne completament el seu significat: en comptes de significar l'exercici directe del poder polític per part del conjunt de la ciutadania, la nova manera d'utilitzar el terme "democràcia" significava la resignació d'aquest poder i la seva transferència, a través de les eleccions, a una elit política. La gènesi històrica de la "democràcia" representativa desvetlla, per tant, que la desafecció contemporània envers aquest sistema no és fortuïta, sinó que pot ser raonablement atribuïda al fet que el propi sistema ha estat concebut per tal d'allunyar la població de l'activitat política, i alhora, això si, pretendre que aquesta concorri a les urnes quan s'escau, per tal d'emascarar la oligarquia política i econòmica i justificar aparentment el sistema tot qualificant-lo de "democràtic".

La modernitat neoliberal i el fracàs de la socialdemocràcia

Però també en la història recent hi podem observar alguns processos significatius que expliquen l'agreujament de la "crisi de la política" que s'ha produït en els darrers 40 anys. La progressiva internacionalització de l'economia de mercat (el resultat inevitable de la dinàmica de "créixer o morir" pròpia d'aquest sistema) va requerir, a partir de 1970, l'obertura i liberalització dels mercats i la retirada dels controls socials i la intervenció estatal activa sobre l'economia nacional (9). Això ha donat lloc al fet que, especialment en l'últim quart del segle XX, les polítiques de tots els partits hagin anat confluint en el que s'ha anomenat el "consens neoliberal", una orientació política que respon directament a les necessitats d'expansió internacional i mercantilització del sistema i als interessos de les elits transnacionals que el controlen i se'n beneficien. D'aquesta manera, les velles diferències ideològiques entre l'esquerra i la dreta han anat minvant fins gairebé desaparèixer i les eleccions han esdevingut concursos de bellesa entre personatges "carismàtics" i les maquinàries dels partits que els recolzen, que pugnen entre ells per atraure l'atenció de l'electorat, per tal d'implementar polítiques que constitueixen lleugeres variants d'una mateixa tendència: maximització de la llibertat de les forces del mercat a expenses de l'estat del benestar (que és constantment erosionat) i del compromís estatal amb la plena ocupació (que ha estat irrevocablement abandonat).

Així, la socialdemocràcia, és a dir, l'estratègia de transformació social que advoca per la conquesta del poder de l'estat com a forma d'implementar reformes polítiques (introduir controls

socials sobre els mercats, augmentar la protecció laboral, redistribuir les rendes, socialitzar la propietat, etc.) que gradualment conduirien cap a una societat més justa, igualitària i lliure, ha fracassat estrepitosament al llarg del segle XX: si primer els partits socialdemòcrates perseguïen reformes parcials del sistema com a passos graduals cap al socialisme, es van conformar després amb el benestar i la plena ocupació dins el capitalisme i finalment, en les darreres dècades, han acceptat la reducció gradual del primer i el fracàs total de la segona, convertint-se en part constitutiva del consens neoliberal. Aquesta inoperància de la socialdemocràcia també ha contribuït, de forma justificada, a l'actual descrèdit de la "política" estatista, ja que cada cop més persones han copsat la ineficàcia d'aquest tipus de "política" per fer front a problemes fonamentals com l'atur massiu, la pobresa, la creixent concentració d'ingressos i riquesa i la contínua destrucció del medi ambient.

Una nova candidatura per una vella estratègia

Tot i la palmària crisi del que es fa passar per "política" i el fracàs històric de l'estratègia socialdemòcrata, a les darreres eleccions al Parlament de Catalunya s'ha presentat un renovat intent de dur a terme la vella estratègia socialdemòcrata: la candidatura Des de Baix, una coalició d'organitzacions socialistes estatistes que al·lega que els moviments socials crítics necessiten "construir una alternativa en el terreny polític" -donant a entendre així, en connivència amb la concepció "democràtica" estatista de la política, que l'àmbit polític és una prerrogativa del Parlament. Segons l'anàlisi que es desprèn de les declaracions de Des de Baix, la degradació històrica de la socialdemocràcia es deu únicament al fet que les persones que representaven posicions d'esquerres als òrgans de govern han abdicat dels seus principis: s'han deixat endur pel corrent a mesura que s'enfilaven en l'estructura estatal i han claudicat davant dels interessos i pressions de les elits dominants. Així doncs, els membres de Des de Baix es proposen emprendre un camí anàleg al dels seus antecessors però, com no podria ser d'altra manera, suggereixen que en cas d'arribar a posicions parlamentàries, es mantindran fermament aplicant les reformes que actualment propugnen (controls socials sobre el mercat, combatre la precarietat laboral, reduir la jornada de treball, pujar el salari mínim a 1.200 euros, invertir en serveis públics, defensar els drets de totes les persones, etc.)

No obstant, com s'ha mostrat detalladament en altres llocs (10), la forma que l'economia de mercat ha adoptat en l'actualitat, el que podem anomenar la "internacionalització neoliberal", és fonamentalment la conseqüència d'un procés històric dinàmic que deriva de les estructures del propi sistema. La perversitat dels partits neoliberals i la degradació dels partits socialdemòcrates no són, com suposa Des de Baix, la causa última de l'actual forma neoliberal de la modernitat, sinó la seva conseqüència. Dit en altres paraules, les polítiques neoliberals no són una qüestió d'elecció per part de les elits polítiques, sinó una necessitat de vida o mort pel sistema que aquestes elits administren: l'economia de mercat capitalista. Aquest sistema, basat en l'expansió constant de la producció i el consum a través d'una creixent mercantilització i internacionalització de l'economia, empeny cada una de les seves parts (estats, empreses, etc.) a adoptar els seus imperatius estructurals.

Durant un breu interludi en el procés de mercantilització (1930-1970) i fruit de la intensificació de la lluita social es van poder introduir certs controls socials sobre el mecanisme de mercat que van conduir a l'adveniment de l'estat del benestar (protecció laboral, mesures per la plena ocupació, serveis públics, etc.). Aquests controls eren factibles en aquell moment degut al baix grau d'internacionalització de l'economia, a l'elevada productivitat, a la facilitat per assolir el creixement econòmic de mitjans del segle XX (l'època "daurada" del capitalisme) i al fet que els mercats encara no estaven oberts al nivell en què ho estan avui en dia. La socialdemocràcia va assolir el seu punt àlgid durant aquest període: els partits socialdemòcrates van arribar al poder a molts països (Anglaterra, Alemanya, França, Itàlia etc.) i un programa basat en el "consens socialdemòcrata" va ser dominant a tot el món Occidental. Tanmateix, des dels anys 70 del segle passat, la internacionalització de l'economia i la necessitat de liberalitzar els mercats per tal de maximitzar el creixement econòmic, han anat imposant arreu del món, amb força creixent, la supressió i l'erosió de les polítiques socialdemòcrates que caracteritzaven l'estat del benestar. Els imperatius sistèmics han resultat cada vegada més incompatibles amb les polítiques

socialdemòcrates que, d'aquesta manera, han esdevingut cada cop més utòpiques i, les persones que antigament les defensaven, en la mesura que han volgut mantenir la seva feina dins el partit i/ o dins l'aparell estatal, han anat abandonant progressivament les idees socialdemòcrates i adaptant el seu programa polític a les exigències del sistema en el qual havien decidit participar. És per això que és ingenu analitzar el fracàs històric de la socialdemocràcia com si la seva causa fonamental fos la claudicació de les persones, que han traït els seus principis, sense entendre que aquesta claudicació era imprescindible per continuar participant en un sistema en el qual l'estratègia socialdemòcrata sempre ha advocat per participar.

D'altra banda, l'estratègia de conquerir el poder de l'estat per dur a terme el canvi social no només és utòpica, especialment avui en dia, sinó que és indesitjable des del punt de vista de construir una nova forma d'organització social basada en la recuperació de la política i en la creació d'institucions realment democràtiques (el tema dels següents apartats). En efecte, un principi bàsic de qualsevol estratègia alliberadora hauria de ser la correspondència entre els mitjans i els fins. En altres paraules, *“no es pot combatre l'alienació a través de mitjans alienants”* (Internacional Situacionista). No podem pretendre avançar cap a una nova societat realment democràtica i horitzontal utilitzant mitjans oligàrquics i verticals com són la gerència del poder polític concentrat en l'aparell estatal. La història també corrobora les nefastes conseqüències que ha tingut obviar aquest principi de la correspondència entre els mitjans i els fins: l'estratègia socialista estatista, sempre que s'ha dut a terme en la seva versió revolucionària, ha donat lloc a noves estructures jeràrquiques, ja que *“l'avantguarda de la classe treballadora”* esdevé finalment la nova elit dominant. En poques paraules, si la transformació social és organitzada per una minoria, i després el seu programa és portat a terme per la mateixa, a través d'estructures alienants com l'estat “democràtic” representatiu, aquesta transformació social està destinada a acabar donant lloc a noves estructures jeràrquiques i no a una societat realment democràtica on la concentració del poder hagi estat abolida.

Així doncs, només passant per alt l'existència de les dinàmiques motrius i imperatives del sistema actual i les lliçons que ens proporciona l'experiència històrica es pot concebre que és factible i desitjable en l'actualitat dur a terme canvis socials importants mantenint el funcionament de les estructures estatals. La crisi de la “política”, així com la resta de facetes de la crisi generalitzada d'avui en dia, no es pot superar en connivència amb el sistema de la “democràcia” representativa, sinó només a través d'una nova concepció de la democràcia i una recuperació de la política. Això ens porta al tema del següent apartat.

Recobrar el significat de democràcia

El capgirament del significat de “democràcia” que van efectuar els Pares Fundadors de la constitució nord-americana s'ha prolongat al llarg dels darrers dos segles en els quals les institucions i els agents que defensen el règim polític de la modernitat capitalista (i també bona part dels seus suposats crítics) han utilitzat el terme democràcia per designar l'actual estat “representatiu”. Tanmateix, un sistema en què el poder és acumulat en poques mans i en què la ciutadania no té la possibilitat de decidir directament sobre els assumptes de la vida pública, és un sistema oligàrquic, encara que s'anomeni a sí mateix “democràtic”. Per recuperar la política hem de recobrar el significat d'algunes paraules que, com democràcia, han estat distorsionades i desvirtuades, provocant la confusió i, en conseqüència, soscavant les possibilitats d'emancipació. Per això, hem de ser clars en aquest punt: democràcia no significa altra cosa que l'exercici directe del poder per part de la ciutadania, o el que és el mateix, l'autodeterminació de la societat mitjançant la distribució igualitària del poder entre tots els seus membres.

Una altra manera en què darrerament s'ha desvirtuat el significat de democràcia, i que deriva de l'anterior, és atorgant-li un sentit merament procedimental, tal com es desprèn de les concepcions de “democràcia participativa”. Com ha mostrat encertadament Castoriadis, *“no és possible realitzar una 'democràcia procedimental' que no sigui un frau, si no s'intervé profundament sobre l'organització de la vida social”*. Això es deu al fet que els procediments veritablement democràtics són indissociables del conjunt de valors i institucions igualment democràtics amb els quals estan correlacionats conformant *“un règim que s'orienta vers l'autonomia social i personal (establir les*

pròpies lleis)" (11). Per això, l'anomenada democràcia participativa, que consisteix en insuflar injeccions de procediments democràtics en un règim que és essencialment oligàrquic, en el millor dels casos, pot servir com un embafador edulcorant del règim actual i, en el pitjor, com un repulsiu de l'aspiració democràtica, ja que participant en aquests procediments la ciutadania no experimenta cap millora substancial en la seva vida ni es desenvolupa una consciència veritablement democràtica sinó que més aviat experimenta la impotència i la incapacitat política a la qual la relega el sistema oligàrquic actual.

Crear un nou pol de poder popular

Si definim la política com *l'activitat deliberativa i decisiva dels ciutadans sobre els assumptes de l'esfera pública*, resulta evident que, donat que les institucions dominants en l'actualitat estan dissenyades per usurpar i aplacar l'activitat política, reviure la política en l'actualitat passa necessàriament per la creació d'unes noves institucions que permetin i fomentin aquesta activitat. Tal com hem vist anteriorment, la crisi del que es fa passar per "política" avui en dia es deu al fet que la vida pública que el sistema dominant ofereix està buidada de sentit, ja que els ciutadans estan institucionalment incapacitats per exercir un poder polític efectiu. La immensa majoria de la gent del món està mancada precisament del que més necessita per a dirigir els seus assumptes i resoldre els seus problemes: el poder. Cal emprendre, doncs, un procés d'*empoderament* col·lectiu, per la qual cosa, és evident que hem d'abordar conscientment la qüestió del poder.

Si bé la política, tal com l'hem definida, no existeix sempre i a tot arreu, sinó que és el resultat d'una creació historico-social, el que sí que existeix en tota societat és el poder polític, això és, la instància o instàncies instituïdes que poden emetre mandats amb autoritat. Poden existir, n'hi ha hagut i aquí esperem que n'hi torni a haver, societats sense Estat, mancades d'un aparell burocràtic jeràrquicament organitzat, separat de la societat i en posició de domini respecte aquesta. L'Estat és una creació històrica datable i localitzable. Una societat sense tal Estat és possible, concebible i propugnable. Però una societat sense institucions explícites de poder polític és un absurd, en el qual van caure Marx i la molts escriptors anarquistes.

De poder (polític, econòmic i social) n'hi ha en tota societat; el poder mai pot ser eliminat. Ara bé, el que marca una diferència crucial és com es troba distribuït aquest poder. Si està distribuït de forma desigual, de manera que uns sectors de la societat dominen als altres, parlem d'una societat heterònoma/oligàrquica. Si està distribuït de forma igualitària, de manera que totes les persones poden participar directament en la formulació de les lleis i la presa de decisions que els afecten i de manera que s'impedeix la dominació de l'ésser humà sobre l'ésser humà, llavors parlem d'una societat autònoma/democràtica. És per això que Biehl y Bookchin assenyalen encertadament que *"l'adquisició de poder -poder popular-, lluny de ser antagònica a la llibertat és una condició prèvia per a la llibertat. La política és l'art d'obtenir i utilitzar el poder amb el propòsit de crear llibertat [...]"* (12)

El que resulta imperatiu avui en dia no és, per tant, impugnar el poder en sí mateix, sinó impugnar-ne la seva concentració i crear un nou pol de poder popular, això és, un conjunt d'institucions i procediments que sostreguin progressivament el poder acumulat que actualment ostenten les elits i el redistribueixin igualitàriament entre la ciutadania per tal que juntes, de forma compartida i gradual, puguem reprendre les regnes de la nostra vida. En aquest punt, apareix una pregunta clau: com podem efectuar aquest empoderament popular?

Requeriments d'una estratègia per recuperar la política

Tenint en compte tot el que hem observat fins ara, resulta evident que una estratègia de transformació social que es proposi superar la crisi del que es fa passar per "política" a través d'una recuperació de l'activitat política per part de la ciutadania, revivint la democràcia amb una nova concepció de la mateixa i construint un nou pol de poder popular, hauria d'acomplir els següents requeriments:

- 1) *Impugnar explícitament la "democràcia" representativa.* L'estratègia hauria de mostrar

públicament que l'estat "democràtic" representatiu és un règim essencialment oligàrquic, i que això provoca l'aversion i la desconfiança generalitzada envers les seves institucions i agents. En altres paraules, un objectiu de l'estratègia hauria de ser que l'actual *desafecció implícita i intuïtiva* envers el sistema polític establert esdevingui cada cop més una *impugnació explícita i conscient*.

- 2) *Proposar una nova forma d'organització social.* Si ens manca una noció clara de quin tipus de societat desitgem i com podria funcionar, difícilment podrem superar l'actual forma d'organització social i les seves institucions polítiques ja que, tal com ho expressa Sèneca, "*cap vent és favorable si no saps a quin port vas*". Així, una estratègia per a recuperar la política requereix del desenvolupament d'unes línies generals que defineixin el canvi social desitjat i ofereixin una visió clara de la societat per la qual lluitem. Òbviament, la nova forma d'organització social proposada, a diferència de la d'avui en dia, no hauria d'institucionalitzar una separació entre la ciutadania i la política, sinó al contrari, institucionalitzar-ne la seva reintegració.
- 3) *Unir els diversos sectors del potencial subjecte emancipador d'avui en dia.* Si l'anhel d'autèntica participació política es canalitza cap a una pluralitat de petits grups que emprenen pràctiques i lluites d'una sola qüestió, com succeeix en l'actualitat, resulta impossible la creació d'un moviment d'emancipació social capaç de canviar el sistema. Aquesta política de petits grups i organitzacions sectorials (sindicats, col·lectius ecologistes, cooperatives, etc.), si bé pot aconseguir que els seus participants aprenguin una altra manera de relacionar-se, pal·liï el seu anhel de participació política i, en alguns casos, millorin les seves condicions de vida, resulta pràcticament inofensiva pel sistema dominant, i en tot cas, és incapaç de superar-lo. Per tant, l'estratègia de transformació social per recuperar la política, a banda de satisfer també les necessitats a les quals respon la política de petits grups (l'anhel de participació política, l'aprenentatge d'una altra manera de relacionar-se i la lluita per millorar de les condicions de vida), hauria de ser capaç d'atreure i unir tots els sectors que potencialment formen la base d'un nou subjecte emancipador i que actualment, com hem dit, es troben disgregats en una pluralitat de lluites particulars essencialment desconnectades. Per aconseguir això, és necessari que l'estratègia proporcioni un camí comú per sortir de la crisi multidimensional (econòmica, política, social i ecològica) d'avui en dia. D'aquesta manera es podria crear un moviment de transformació social basat en una multiplicitat de grups i projectes essencialment units per un paradigma comú, una visió compartida del canvi social desitjat i articulats conscientment a través d'una estratègia de transformació social general.

El projecte de la Democràcia Inclusiva (DI) és una proposta que aconsegueix els tres requeriments esmentats. Està concebuda, tal com hem suggerit, per a la creació d'un ampli moviment polític que apunti explícitament a un canvi sistèmic, així com també a un canvi paral·lel en els nostres sistemes de valors, per la qual cosa no només intenta oferir una visió realista i desitjable d'una societat alternativa, sinó també una estratègia a llarg termini i un programa a curt termini que ens pot fer avançar cap aquesta societat, comprenent un conjunt de mesures, lluites i projectes que afecten a tots els àmbits de la societat (econòmic, ecològic, social, cultural, polític).

Tàctiques de la Democràcia Inclusiva en l'àmbit polític

Com és obvi, la descripció de l'estratègia proposada per a la transició cap a una Democràcia Inclusiva, amb totes les seves tàctiques, sobrepassa amb escreix les limitacions espacials i temàtiques d'aquest article (13). En aquest apartat, tanmateix, presentarem breument les tàctiques d'aquesta estratègia relacionades amb la reintegració de la societat i la política:

a) *Organització per a una Democràcia Inclusiva.* Talment com per cultivar la terra necessitem, en primer lloc, eines adequades per llaurar-la i sembrar-hi les llavors, per cultivar la transformació social cap a una Democràcia Inclusiva necessitem, en primer lloc, dotar-nos d'una eina indispensable: una Organització per a la Democràcia Inclusiva. Aquesta Organització pot basar-se en un conjunt de grups locals i grups de treball que comparteixin un doble objectiu: crear una nova consciència democràtica (a través de la intervenció política i d'activitats culturals) i, simultàniament, fomentar l'aflorent de les noves institucions de democràcia inclusiva (que

poden començar a establir-se immediatament després que un nombre significatiu de persones en una zona particular hagin format una base suficient com per fer-ho). En altres paraules, aquesta Organització té la funció de catalitzar el moviment de transició, tot impulsant la realització de les propostes que segueixen a continuació.

b) *Educació Emancipadora*. Les pràctiques i virtuts necessàries per l'activitat política, com qualsevol forma de comportament civilitzat, són el resultat d'una formació curosa. Per això, la realització d'activitats d'educació emancipadora (grups d'estudi, col·loquis de barri, jornades pedagògiques, universitats lliures, etc.) amb l'objectiu de promoure el desenvolupament de persones autònomes (és a dir, capaces d'activitat auto-reflexiva) és una de les funcions essencials de l'Organització per a una Democràcia Inclusiva al llarg de tot el procés de transició. Els mitjans de comunicació alternatius (televisió, ràdio, premsa, butlletins, etc.), naturalment, també poden tenir un paper crucial en l'emergència d'un nou paradigma social democràtic.

c) *Acció Directa*. Les accions directes (manifestacions, campanyes, vagues generals, desobediència civil, etc.) contra la globalització neoliberal i les greus retallades de llibertats polítiques, condicions econòmiques i drets socials que s'estan succeint, poden adoptar o bé un enfocament reformista (donant per descomptat el sistema dominant i reivindicant-ne algunes reformes) o bé un enfocament antisistèmic (impugnant les institucions dominants i reivindicant un canvi sistèmic). La participació dels activistes per a una DI en accions directes, òbviament, hauria d'adoptar aquest segon enfocament, mostrant les arrels sistèmiques de la crisi multidimensional actual i proposant la construcció d'una nova forma d'organització social, en concordança amb els objectius del projecte de la DI. En aquest sentit, l'acció directa podria tenir un paper important en crear les condicions de lluita quotidiana necessàries per la transició cap aquesta nova forma d'organització social. Per exemple, la realització de campanyes d'impugnació de la "democràcia" representativa en període electoral, donant la màxima visibilitat a les propostes emergents per recuperar la política, podria ser una bona forma d'acció directa. (14)

d) *Assemblees Demòtiques/Confederals*. Una vegada que els grups locals de l'Organització per a una Democràcia Inclusiva hagin establert processos comunicatius i educatius entre la ciutadania de l'indret on es trobin, i s'hagin efectuat algunes accions directes de manera que s'hagi elevat el grau de consciència antisistèmica i de voluntat democràtica, pot ser el moment escaient per començar a catalitzar el procés de formació d'institucions polítiques "paral·leles" basades en la democràcia directa. La més important d'aquestes institucions és l'Assemblea Demòtica (15), és a dir, l'assemblea popular on tots els ciutadans d'una determinada àrea geogràfica estan convidats a participar en igualtat de condicions per deliberar i decidir sobre diverses qüestions. Aquesta és una institució essencial per la recuperació de la política en el context de la transició cap a una Democràcia Inclusiva. Fins i tot en un estadi inicial de la transició, quan les assemblees demòtiques encara no hagin obtingut poders polítics o econòmics importants poden, tot i això, exercir una enorme influència moral i alhora, constituir una de les millors escoles d'educació emancipadora, ja que les aptituds per la pràctica política s'aprenen, sobretot, en el transcurs de la mateixa pràctica política: la plenitud del debat i la interacció genera coneixement, experiència, preparació i raó entre la ciutadania. Aquestes assemblees podrien reunir-se regularment i debatre assumptes locals, regionals i, fins i tot, si ho desitgen, temes mundials, per emetre resolucions i comunicats que expressin els seus punts de vista. Per donar una estructura a les reunions, els participants haurien d'adoptar un conjunt formal de normes amb les quals dirigir els seus assumptes i establir-les com a reglament. En grans ciutats aquestes assemblees poden prendre la forma d'assemblees de barri confederades, donant lloc a "l'assemblea confederal de la ciutat" composta per delegats de cada assemblea de barri. Naturalment, per impedir la concentració de poder polític, els delegats no haurien de poder prendre decisions polítiques sense les instruccions específiques de les seves respectives assemblees de barri o municipi. En altres paraules, el principi fonamental que s'ha d'establir és que de fet són les assemblees demòtiques les que prenen les decisions i els delegats en les assemblees confederals mai formulen polítiques "en el seu nom", com succeeix en la "democràcia" representativa, sinó que simplement rendeixen un servei administratiu, és a dir, tenen el propòsit de coordinar i executar les polítiques formulades per les assemblees demòtiques i prendre decisions complementàries per la implementació de les mateixes. Completament responsables davant les assemblees demòtiques, els delegats han de

poder ser revocats immediatament (mitjançant els processos democràtics que les assemblees demòtiques estableixin) en cas que no complissin el seu mandat.

e) *Eleccions Locals*. La participació a les eleccions locals és una tàctica que respon a diversos objectius: 1) la difusió massiva d'un programa general de transformació social cap a una democràcia inclusiva per tal de generar un procés educatiu i un ampli debat públic 2) donar la oportunitat de visibilitzar públicament i d'una forma "oficial", a través del vot electoral, la voluntat realment democràtica de la ciutadania i 3) guanyar poder polític i diluir-lo immediatament en mans de les assemblees demòtiques, substituint el paper de la presa de decisions per part de l'ajuntament pel de les assemblees demòtiques. En altres paraules, la participació a les eleccions locals per part dels grups de l'Organització per a una Democràcia Inclusiva persegueix uns objectius completament diferents als de qualsevol partit polític: no es busca administrar les estructures polítiques oligàrquiques existents, sinó desaperar-les i augmentar la legitimitat i el poder polític de les institucions de democràcia directa abans esmentades (assemblees demòtiques/confederals).

Conclusió

Com observa encertadament Takis Fotopoulos en referència a l'estratègia de transformació social cap a una Democràcia Inclusiva, *"les persones s'involucrarán en l'establiment de les institucions de DI no per l'anhel d'una noció abstracta de democràcia sinó perquè la seva pròpia acció els ajudarà a veure que la causa de tots els seus problemes (econòmics, socials, ecològics) ha sigut deguda al fet que el poder estava concentrat en poques mans"* (15). Si bé és cert que l'autonomia i la democràcia són aspiracions humanes que constitueixen fins substancials amb valor per si mateixos, no és menys cert que la realització d'aquestes és cada vegada més indispensable per a la mateixa supervivència i benestar de la immensa majoria de la humanitat. El planeta Terra i l'espècie humana sofrim actualment greus problemes dels quals només ens en sortirem recuperant la dimensió política que ens ha estat usurpada.

Blai Dalmau – Gener del 2011

Article publicat originalment a DEMOS n°2 (hivern-primavera 2011)

NOTES

- 1- Un exemple força conegut d'aquesta tendència a l'alça és l'espectacular augment de l'abstenció a Gran Bretanya, passant del 24% el 1992 a més del 40% el 2001 a les eleccions parlamentàries. Alguns dels rècords històrics d'abstenció batuts recentment són: 45% d'abstenció a les parlamentàries de Grècia del 2010, 52% a les regionals de França del 2010, 50% a les municipals de Barcelona el 2010, 48% a les municipals de l'Estat espanyol al 1999, 58% a les presidencials de Mèxic al 2003, 75% a les parlamentàries de Veneçuela al 2005, 75% a les parlamentàries d'Hondures del 2009, etc.
- 2- A Catalunya, per exemple, el vot en blanc ha augmentat constantment en les darreres dècades, passant de de 5.300 l'any 1977 fins a 57.132 el 2008 (eleccions al Congrés) i de 17.960 el 1980 fins a 93.331 el 2010 (eleccions al Parlament).
- 3- Així, per exemple, entre 1960 i el 2000, a tots els països de l'Europa Occidental va declinar notablement el percentatge d'electors inscrits en un partit polític. (Font: Raniolo, F. (2002): *La partecipazione politica*, Il Mulino, Bolonia. p:111.)
- 4- La insatisfacció dels ciutadans de Catalunya amb la "política" registrava el seu màxim històric al desembre del 2009, amb un 80% que manifestava el seu descontentament. (Font: Index de Satisfacció Política del Baròmetre d'Opinió Política del Centre d'Estudis d'Opinió) Un any després, al desembre de 2010, el 85% dels catalans creu que la corrupció està "molt estesa" entre els partits polítics i un 67,8% opina que els càrrecs polítics actuen de manera poc honesta (Font: Oficina

Antifrau de Catalunya).

- 5- L'abstenció ha estat l'opció escollida per més d'un 40% de l'electorat a les darreres eleccions al Parlament de Catalunya, mentre que cap partit ha obtingut el recolzament ni tan sols d'una quarta part del mateix (22% el partit preponderant). Si bé l'abstenció ha baixat un 3'91% respecte de la darrera convocatòria anàloga (que va suposar un rècord històric d'abstenció, amb un 43,96%) el nombre de persones que s'han decantat per opcions de tipus "negatiu" (vot en blanc, vot nul i escons en blanc) ha augmentat considerablement: 1'73% punts respecte a la darrera convocatòria.
- 6- Diversos autors han argumentat que no ens trobem davant d'un descens d'implicació política dels ciutadans sinó més aviat davant d'un canvi en les seves formes ja que, de fet, hi ha fortes evidències d'un important increment en la participació política "no convencional" a Europa i s'han identificat "formes emergents de participació política" (Stolle y Hooghe 2005b, Stolle et al 2005, Stolle y Micheletti 2005). Així, per exemple, segons el Baròmetre Social Espanyol, les associacions en l'àmbit estatal amb orientació civica-politica-reivindicativa es van doblar del 2000 al 2007.
- 7- *De la protesta al contrapoder – Nous protagonismes socials en la Barcelona metropolitana*; Enrique Leiva, Ivan Miró, Xavier Urbano (2007); Virus Editorial
- 8- Per una anàlisi detallada sobre el desenvolupament de les institucions democràtiques a l'Atenes clàssica i la seva parcialitat i exclusivitat, vegeu: Fotopoulos, *Hacia una Democràcia Inclusiva*, capítol 5, disponible a: <http://www.democraciainclusiva.org/txt/5.pdf>
- 9- Per una anàlisi detallada de la incompatibilitat entre els controls socials sobre el sistema de l'economia de mercat i les dinàmiques intrínseques d'aquest sistema, i de com aquesta incompatibilitat va provocar, a partir dels anys 70 del segle passat, l'esfondrament de l'Estat del Benestar i l'ascens del neoliberalisme, vegeu: Fotopoulos, *Hacia una Democràcia Inclusiva*, capítol 2, disponible a: www.democraciainclusiva.org/txt/2.pdf
- 10- Veure *Hacia una Democràcia Inclusiva*, Takis Fotopoulos (1997), capítol 1, disponible a <http://www.democraciainclusiva.org/txt/1.pdf>
- 11- Veure *La Democràcia como procedimiento y como régimen*, Cornelius Castoriadis (1994)
- 12- "Las políticas de la ecología social: municipalismo libertario", Janet Biehl i Murray Bookchin, Virus editorial, 2009.
- 13- Per una descripció àmplia i global de l'estratègia proposada per la transició cap a una Democràcia Inclusiva, veure *Hacia una Democràcia Inclusiva*, Takis Fotopoluos, 1997, capítol 7 (<http://www.democraciainclusiva.org/txt/7.pdf>), o bé l'article *Estratègies de transició i el projecte de la Democràcia Inclusiva*, Takis Fotopoulos, 2003. (<http://www.democraciainclusiva.org/txt/estrat.pdf>)
- 14- Sota el lema "juntas ho podem tot, ningú ens representa!", és va dur a terme recentment, en el període d'eleccions al Parlament de Catalunya, una convocatòria que apuntava en el sentit que comentem: elevar la consciència sobre el fet que la "crisi de la política" no és un problema d'un o altre "representant polític" ni tan sols de la corrupció endèmica a aquest sistema, sinó que és fruit de la usurpació de la política inherent al funcionament de la "democràcia" representativa. Tanmateix, per tal que una campanya d'aquest tipus pugui donar lloc a una nova consciència democràtica i antisistèmica, hauria de formar part explícitament d'un programa de transformació social general cap a una nova forma d'organització social, tal com suggerim en aquest article.
- 15- Demòtic és un adjectiu que significa relatiu o pertanyent al poble, que és popular. Prové de "demos", paraula grega que significa comunitat, poble.
- 16- *Les limitacions de les estratègies d'estil de vida*, Takis Fotopoulos (2003), disponible a: www.democraciainclusiva.org/txt/limit.pdf